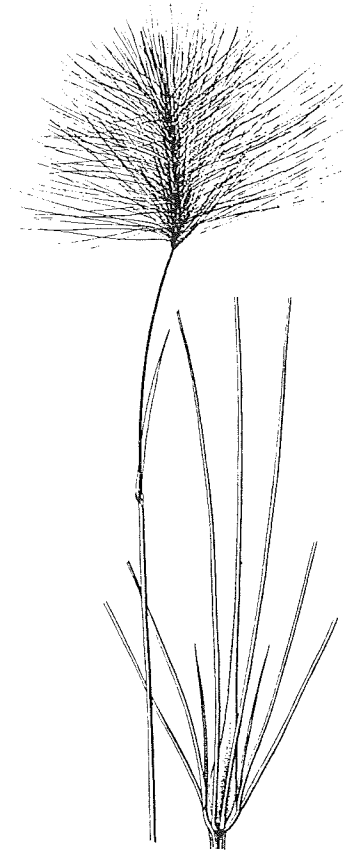

Lunds Botaniska Förening

Medlemsblad 1999:2

LUNDS BOTANISKA FÖRENING 1999

Adress: Botaniska Museet, Östra Vallgatan 18, 223 61 Lund
Postgiro: 8 35 22 - 3

Styrelse

Ordförande: Henrik Johansson, Kopralsgatan 5, 268 32 Svalöv;
tel arb: 0418-66 70 00, hem: 0418-66 28 73

Vice ordförande: Leif Sigbo, Bjäregatan 3, 286 31 Örkelljunga;
tel: 0435-522 32, e-mail: leif.sigbo@telia.com

Protokollsekreterare: Alf Porenus, Betesvägen 2, 240 10 Dalby;
tel: 046-20 11 94, e-mail: alf.porenus@alfa.telenordia.se

Programsekreterare: Åke Svensson, Norregatan 17, 289 32 Knislinge;
tel: 044-61 316, e-mail: ake.svensson@derm.mas.lu.se
Marie Widén, Botaniska Trädgården, Ö. Vallgatan 20, 223 61 Lund
tel: 046-13 86 60, e-mail: marie.widen@botan.lu.se

Kassör: Ragnhild Bengtsson, Trulstorp 3, Hurva, 241 94 Eslöv;
tel: 0413-314 74

Övriga ledamöter: Patrik Frödén, Göran Mattiasson, Kjell-Arne Olsson,
Åke Svensson, Torbjörn Tyler, Marie Widén

Funktionärer

Sexmästare: Per Lassen, Botaniska Museet, Ö. Vallgatan 18,
223 61 Lund; tel: 046-222 89 77

Medlemsregistrator, arkivarie och distributör: Britt Snogerup,
Botaniska Museet, Ö. Vallgatan 18, 223 61 Lund;
tel: 046-222 89 65, e-mail: britt.snogerup@sysbot.lu.se

Revisorer: Lennart Engstrand och Ragnar Ericson

Revisorsuppleanter: Linus Svensson och Bengt Bentzer

LUNDS BOTANISKA FÖRENINGENS MEDLEMSBLAD

Redaktör och ansvarig utgivare: Kjell-Arne Olsson, Lövens väg 38,
291 94 Kristianstad;
tel: 044-22 60 24, e-mail: kjell-arne.olsson@swipnet.se
(fr o m 990715 ny adress och tel.: Evavägen 33, 296 32 Åhus,
tel. 044-24 22 63)

Omslagsbilden:

Ekorrkorn *Hordeum jubatum* är ett nordamerikanskt gräs som kom till Skåne för hundra år sedan. Under de senaste decennierna har detta gräs expanderat i de sydvästra delarna av landskapet. Teckning ur Hess, Ladholt, Hirzel *Flora der Schweiz* 1972. Där inget annat nämns är även alla övriga illustrationer i detta nummer av Medlemsbladet hämtade ur denna flora.

Information från Projekt Skånes Flora

Nu har projektets tionde fältsäsong börjat! Nu krävs det att vi alla gör det där lilla extra så att vi kan nå de mål vi satt upp i projektplanen (som finns att läsa i Medlemsbladet 1998:4). Även om vi nu har mer än en halv miljon fynd registrerade är det långt kvar innan vi har en bra täckning över landskapet. För dig som tidigare lämnat in rapporter, men har rutor som ännu inte är klara är det viktigt att du i år gör de kompletteringar som är nödvändiga så att så många "kompletteringsrutor" och "påbörjade rutor" som möjligt till hösten kan överföras till kategorin färdiginventerade rutor. Du som sedan flera år tillbaka har rutor med få eller inga fynd, måste till hösten lämna in rapporter och belägg. I annat fall ser vi oss tvungna att avboka rutorna. Detta är nödvändigt för att vi ska kunna få en verklig bild av inventeringsläget.

Förutom att inventera ensam i dina rutor, kom till sommarens inventeringsläger och/eller till någon av de inventeringsexkursioner som ordnas under sommaren (tid och plats, se det senaste programutskicket). Dessa arrangemang brukar vara mycket trevliga och nyttiga både för vana och ovana inventerare!

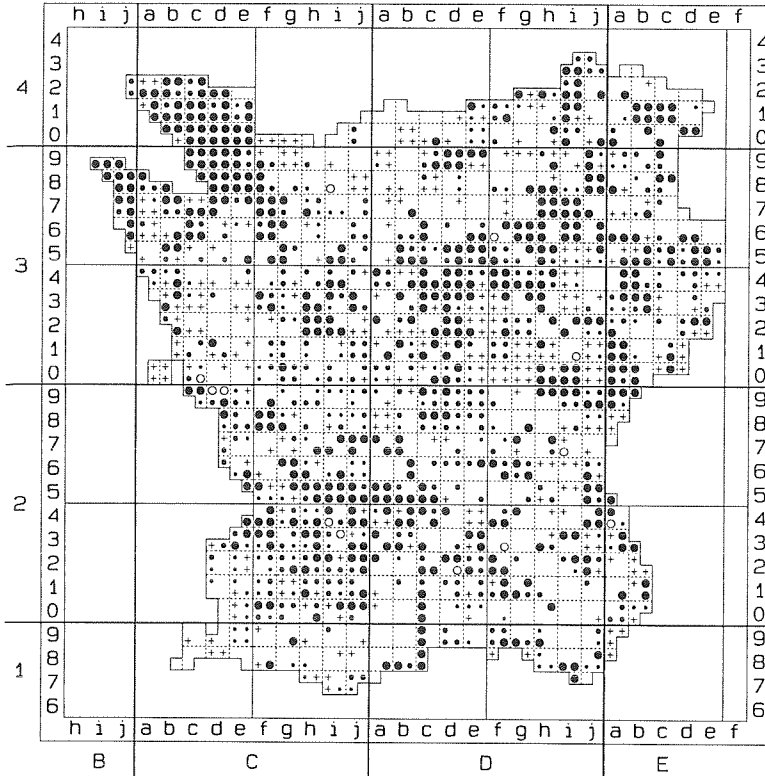
Inventeringsläger på Österlen, 4-9 juli 1999

Som tidigare nämnts kommer inventeringslägret i år att förläggas till Tomelilla. I denna trakt finns åtskilliga ekonomiska kartblad som är helt obokade/oinventerade och under veckan kommer vi att arbeta efter principen att inventera minst en småruta i så många storrutor som möjligt; allt för att få en så god täckning som möjligt inför den kommande atlasen. Trakten av Tomelilla som är välkänt för sin rika natur och en omväxlande och spännande flora kan utlovas.

Liksom under inventeringslägret sommaren 1997 bor vi på Österlens folkhögskola i Tomelilla, som erbjuder en god förläggning i enkel- eller dubbelrum. Logikostnaderna kommer projektet att stå för men kostfrågan får du själv lösa (möjlighet till självhushåll finns på skolan). Liksom tidigare år inventerar vi i smågrupper under dagarna. Du som inte inventerat så mycket, kommer då att ha möjlighet att följa med en mera erfaren inventerare. På kvällarna träffas vi och diskuterar dagens fynd och får hjälp med svårbestämda växter.

Än finns ett antalet platser kvar till sommarens inventeringsläger så ta tillfället i akt och anmäl dig så snart som möjligt. Du är välkommen även om du inte har möjlighet att vara med alla dagarna (även om logiplatserna i första hand kommer att erbjudas de som stannar hela veckan). Anmälan gör du till Kjell-Arne Olsson, tel. 044-22 60 24 eller till Henrik Johansson, tel. 0418-66 28 73.

Inventeringsläget 990516

- Färdiginventerade rutor (500 st)
- Kompletteringsrutor (289 st)
- Påbörjade rutor (170 st)
- + Bokade, få eller inga fynd (308 st)
- Kompletteringsrutor utan ansvarig inventerare (12 st)
- Lediga rutor (716 st)

Statusen för alla bokade rutor har bedömts utifrån kriterierna att en ruta anses vara nöjaktigt inventerad om 80% av förväntat antal olika fynd är rapporterade, respektive vara en kompletteringsruta om antalet olika fynd ligger mellan 50-80 %. Vid denna bedömning har vi bl. a. tagit hänsyn till antalet olika fynd i välinventerade grannrutor, rutans läge i landskapet och hur omväxlande rutan ser ut enligt den topografiska kartan. På ovanstående karta kan du se hur vi har bedömt din/dina rutor. Om du har en annan uppfattning om dess status, så hör av dig till Kjell-Arne.

Om du tänker boka nya rutor växtsäsongen 1999, är det angeläget att du bokar en ruta i en ej påbörjad storruta.

Band I av den nya skånefloran

Som tidigare framgått av Medlemsbladet kommer den nya skånefloran att delas upp i två band. Band I som beräknas komma ut år 2003 går under arbetsnamnet "Botaniska utflyktsmål i Skåne" har i första hand den botaniskt intresserade allmänheten som målgrupp. Författandet av denna del är ett utpräglat lagarbete. Den sammandragning projektledningen hade med inventerare och kommunansvariga i slutet av mars fick exempelvis till resultat att merparten av beskrivningarna av de botaniska utflyktsmålen kommer att skrivas av de personer som inventerat eller på annat sätt bäst känner till de enskilda lokalerna. Band I kommer att ha följande kapitelindelning:

Kapitel	Beräknat sidantal	Kommentar
Inledning med presentation av Projekt Skånes Flora	2-3	
Botaniska utflyktsmål	200	Kommunvis uppställd lista på förslag till utflyktsmål har tagits fram (fn ca 290 objekt)
Geologiska förutsättningar för Skånes vegetation	20	Joachim Falck skriver kapitlet
Klimatets inverkan på floran	2-3	J. O. Mattson skriver kapitlet
Skånes vegetationshistoria och dess kulturpåverkan	15-20	Urban Emanuelson skriver kapitlet.
Den skånska florans utforskning	10-12	Jan Thomas Johansson skriver kapitlet
Sentida och pågående floraförändringar i Skåne	8-10	
Vegetationstyper i Skåne	20	
Hotade arter i Skåne	10	Även orkidéer och försvunna arter lyfts fram
Generella drag i den skånska lav-, moss- och svampfloran	10	Stefan Ekman skriver lavdelen, Torbjörn Tyler mossdelen och Sigurd Svensson svampdelen
Botanisk varia	15	Inget eget kapitel utan tas in som "rutor" på lämpliga ställen i övriga kapitel

Även redaktionskommittén för Band II, som i första hand kommer att bli en atlas med utbredningskartor, har påbörjat sitt arbete. Det finns all anledning att presentera även detta band närmre i ett kommande nummer av Medlemsbladet.

Skånes Flora, ett urval intressanta växtfynd (huvudsakligen från 1997-98)

(Socken, RUBIN-koordinat, läge, biotop, datum, uppgiftslämnarens signatur)

Aconogonon weyrichii, gråslide

N. Sandby, 3D6h 3201, Ranseröd, ett ca 9 dm högt ex i väggen, 980901, THm

Fyndet av gråslide i N. Sandby är det första i Sverige. Det är en sällan odlad prydnadsväxt som är ursprunglig i nordöstra Asien. Den är funnen som förvildad på några få platser i Norge och Finland. Gråslide är en av föräldraarterna till finnslide *A. x femmicum* (*A. alpinum* x *weyrichii*) som odlas och någon gång påträffats som förvildad i Sverige.

Fallopia x bohemica, hybridslide

Kviinge, 3d5i 1040, 700 m V Hanaskogs gård, fd kalkbrott och fd tipp för trädgårdsavfall, 981003, ÅSv

Hybridslide är korsningen mellan parkslide och jätteslide (*F. japonica* x *F. sachalinensis*). Denna hybrid är intermediär mellan föräldraarterna vad gäller bladform och bladstorlek. Den har inte tidigare samlats i Skåne.

Rumex alpinus, alpskräppa

Osby, 4d1i 0316, 650 m VNV Bökeberga, dikeskant, 970706, AGu

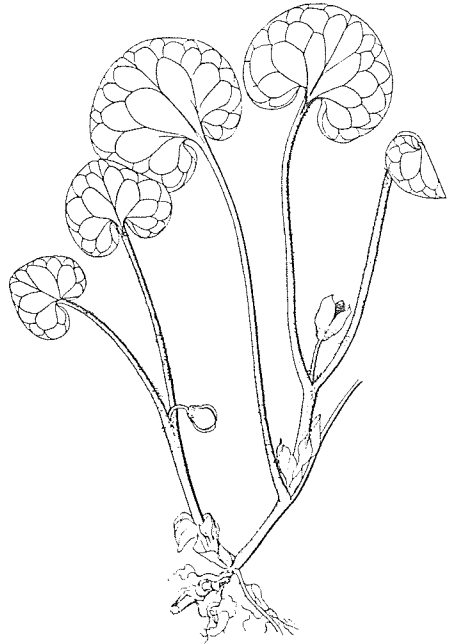
Alpskräppa är en ny art för den svenska floran. Arten växer vild i berg i Syd- och Mellaneuropa samt i Asien. I Norden har den påträffats som adventiv på flera lokaler i sydvästra Finland. Alpskräppan har utan tvekan kommit till Osby med hjälp av människan. På samma lokal växer även hålröt *Aristolochia clematitis* och praktlysing *Lysimachia punctata*; båda växter som tyder på mänsklig odlingsverksamhet.

Alpskräppa är en grov flerårig växt med stora, nästan cirkelrunda blad med djupt hjärtlik bas. Innerkalkbladen är triangulära, nästan helbräddade och saknar alltid knölar.

Asarum europaeum, hasselört

Malmö, 2C3f 2502, Östervärn vid kolonionråde, ruderatmark 970529, SEJ
Rörum, 2E3a 2225, 150 m SO Skönabäck, ädellövslänt, utkast, 980527, GWt
Riseberga, 3C3h 4422, 100 m SO Bonarp 6:21, blandskogsdunge, 970430, LÅn, THm
Nosaby, 3E2a 1002, 650 m SV Hammartorp, ett litet bestånd i dunge nära tomt, 980728, KAO, TRI

Hasselört är en gammal medicinalväxt, tidigare främst använd som kräkmedel, som växer vild i östra och mellersta Europa. Vid Håckeberga i Genarp, där Leche uppgav den i mitten av 1700-talet, och vid Björnstorp i Gödelöv, där den senast sågs 1866, har man spekulerat i att hasselörten kanske förekom spontant. Under pågående inventering har arten påträffats som förvildad/kvarstående på fyra lokaler.

Asarum europaeum, hasselört

***Ranunculus psilostachys*, luddranunkel**

Lund, 2C5h 3628, Ö.Torns Byväg SV Tornhem, utanför trädgård, 900508, ATd
 Ravlunda, 2D5j 2720, 1,1 km ONO Ravlunda kyrka, sandig sluttning i betesmark, flera ex intill större rishög, 980519, THm

***Ceratocapnos claviculata*, klängnunneört**

Trolle-Ljungby, 3E2c 3506, 600 m SSV Gammelgården, skogsvägen i tallskog, längs 12 m, 980921, GWt

***Cotoneaster laetevirens*, ljusbladigt oxbär**

Brunnby, 3B7j 3824, 650 m ONO Revet, 970915, RÅk

Ljusbladigt oxbär växer vilt i Kina. Denna art liknar häckoxbär, *C. lucidus*, men har bl a mjukt hårigt foder när den blommar. Fodret hos häckoxbär är kalt eller nästan kalt.

***Cotoneaster nanshan*, klippoxbär**

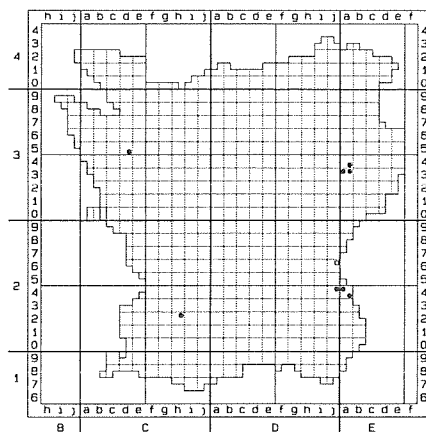
Rödninge, 2D2f 2706, 500 m S Rödninge kyrka, vägen, 970714, GWt, ANi
 Ö. Broby, 3D7i 2332, 450m NNV Tinghäll, utfyllnadsmark med jordhögar 970712, ÅSv

Klippoxbär härstammar från västra Kina och är mycket snarlik mattoxbar, *C. adpressus*, som den tidigare uppfattats som en varietet utav. Klippoxbär har dock större blad och frukter. Klippoxbär är allmänt odlad i Sverige, men förefaller inte tidigare blivit samlad som förvildad/utkastad i Sverige.

***Potentilla acutifida*, vasstandad femfingerört**

Tåstarp, 3C8e 2432, 150 m SO Tåstarps kyrka, torr grusbacke, 980605, ABn
 Munka-Ljungby, 3C8f 1403, 500 m V Rössjöfors, markvägen i grusgrop, 980608, ABn
 Gualöv, 3E2d 3116, 300 m NV reningsverk, gräsmark, 980619, GWt
 Ö. Broby, 3D8h 0646, Glimminge, dikesren, 980720, THm

När de sex apomiktiska arterna av femfingerört *Potentilla argentea* s. lat. presenterades i Medlemsbladet 1998:3 fanns inga aktuella insamlingar av vasstandad femfingerört i Skåne. Under 1998 blev den emellertid samlad på fyra lokaler i landskapet.

***Rosa obtusifolia*, flikros**

V. Broby, 3C5d 1544, Nyvång, fd gruvområdet, 970626

Den ovanliga flikrosen har blivit samlad på omkring 10 lokaler under inventeringstiden. Det senaste tillskottet kommer från den nordvästra delen av landskapet där en vacker buske växer på nordsidan, nära toppen av den välkända "askebunken" vid den nedlagda kolgruvan i Nyvång.

***Rubus dissimulans*, bohusbjörnbär**

Brunnby, 3B9i 1037, Ransgården, fuktig gräsmark omgiven med träd, 980802, RÅk

Fyndet av bohusbjörnbär på Kullaberg 1998 är det första under den pågående inventeringen. I Sverige finns detta krypbjörnbär längs västkusten från Bohuslän och ner till nordvästra Skåne.

***Rubus eluxatus*, slätbjörnbär**

Brunnby, 3B7j 3729, Strandbaden, 150 m N handelsträdgård, lågt stengärde intill dike, 980629, RÅk

Slätbjörnbär har inte tidigare noterats under vår pågående skåneinventering. Detta krypbjörnbär är en regionalart som har en utbredning från Bohuslän till nordvästra Skåne.

***Rubus hylanderi*, blekingebjörnbär**

Näsrum, 3E5d 0744, bron över Axeltorpsviken, vägszlant, 970717, ANI

Blekingebjörnbär upptäcktes av Tord Holm som ny för Skåne 1995 i Ö. Broby och året efteråt kompletterade Tord med 2 nya fynd i Stoby och 3 i Gumlösa. Det nu aktuella fyndet ligger längre österut och gör här mera skäl för sitt namn: lokalen i Näsrum ligger knappt 5 km från gränsen till Blekinge.

***Rubus lagerbergii*, filtbjörnbär**

V. Karup, 4C1a 2140, Dagshög, 300 m N triangelpunkt, vägren mot bete, 980809, GWt
Torekov, 4C1a 3637, 100 m N reningsverk, gräsmark med busksnår, 980809, GWt
Torekov, 4C1a 4239, 600 m SSV Torekovs kyrka, vägszlant, 980809, GWt
Torekov, 4C2b 2608, 3300 m NNO Torekovs kyrka, enefäläd, GWt

Dessa fyra första fynd av filtbjörnbär under pågående inventering växer nära varandra på Bjärehalvöns västligaste del. Liksom bohusbjörnbär och slätbjörnbär finns detta krypbjörnbär i Sverige längs västkusten från Bohuslän och ner till nordvästra Skåne.

*

Under 1998 samlades väldigt många belägg av krypbjörnbär i Skåne, framför allt av Göran Wendt och Richard Åkesson. Genom deras insamlingar har vi nu aktuella fynd av alla utom två krypbjörnbärsarter som genom tiderna noterats i vårt landskap. De två arter som ännu saknas är hallandsbjörnbär *R. hallandicus* och hjärtbjörnbär *R. cyclomorplus*. Inte minst Göran och Richard kommer väl att råda bot på

denna brist under 1999, men även andra kan väl samla *Rubus* så att listan blir komplett.

***Lathyrus hirsutus*, luddvial**

Malmö, 2C3f 4813, 200 m NV Segerondellen, ruderatmark, 980730, SEJ

Luddvial härstammar från Medelhavsområdet och västra Asien. Fyndet i Malmö är det första under vår inventering men tidigare har den blivit funnen ett 10-tal gånger som en tillfällig växt på ruderatplatser och i åkrar, främst bland klöver och grönfoder. Luddvial har 1 par lansettlika småblad, ljus blå eller rödlila krona och en 3-5 cm lång balja som är tätt långhårig.

Lathyrus hirsutus, luddvial

***Lupinus nootkatensis*, sandlupin**

Glimåkra, 3D8j 3512, 800 m VNV kyrkan, ruderatmark utmed å, 980529, ÅSv

Sandlupin växer vild i nordöstra Asien och nordvästra Nordamerika. Hos oss odlas den och har någon gång påträffats som förvildad (Örkelljunga 1946). Under inventeringen av Småland blev sandlupin noterad på ett flertal lokaler i den sydvästra delen av landskapet. Sandlupin skiljer sig från blomsterlupin *L. polyphyllus* främst genom att den är mjukluden av utstående hår och har 7-9 trubbiga småblad. *L. polyphyllus* är tilltryckt hårig och har fler än 10 spetsiga småblad.

***Hibiscus trionum*, timvisare**

Kropp, 3C4c 0409, Filborna soptipp, på deponeringsavdelningen, 980926, ÅSv, ABn

Under projekttiden har timvisare blivit funnen en gång tidigare i Skåne; i Munka Ljungby 1996

***Pimpinella peregrina*, smal bockrot**

Glumslöv, 3C1c 1324, Glumslövs samhälle i N, vägdikey, 980719, PWA

Smal bockrot blev funnen som ny för Sverige i Märsta 1994. Detta fynd är utförligt beskrivet i SBT 88: 357-360. Efter detta primärfynd har arten även blivit funnen vid Sölvesborg. Smal bockrot liknar mest bockrot *P. saxifraga* men är tvåårig och har en grenad meterhög stjälk med tämligen stora rundade småblad. Mest karakteristisk är emellertid den utspärrade behåringen på frukterna som skiljer arten från alla andra svenska flockblommiga växter. Smal bockrot är ursprunglig i Medelhavsområdet och västra Asien. Till de svenska lokalerna har den utan tvekan kommit som förorening i det gräsfrö som sås utmed våra vägar.

***Lagenaria siceraria*, flaskkurbits**

Ö. *Broby*, 3D8h 4531, Kattarps återvinningstation, på deponeringsavdelningen, 980811, ÅSv

Flaskkurbit är en gurkväxt som odlas för sina dekorativa frukters skull.

***Epilobium lamyi* x *montanum*, grådunört x bergdunört**

Virke, 2C8h 1808, 200 m SV Virke kyrka, landsvägsdike, 980718, TTy

Hybriden mellan grådunört och bergdunört är en ovanlig korsning som endast blivit funnen ett fåtal gånger tidigare i Skåne.

***Symphytum asperum*, fodervallört**

Ö. *Sönmarslöv*, 2D9h 3409, 600 m SO Jägarhuset, litet bestånd invid stenmur, 980613, ÅSv

Det mesta vi finner av vallört är upplänsk vallört *S. x upplandicum*, hybriden mellan fodervallört och äkta vallört *S. officinale*. Ren fodervallört har endast noterats på någon enstaka lokal i Skåne under vår inventering.

***Moluccella laevis*, musselsyska**

St. Råby, 2C5h 1225, 300m NV St. Råby kyrka, ruderatmark, 980901, TTy

Musselsyska är en prydnadsväxt som gärna odlas som eternell eller snittväxt för sina äppelgröna, skallika blomfoders skull.

***Mimulus luteus*, kal gyckelblomma**

Kropp, 3C4c 0408, Filborna soptipp, deponeringsavdelningen, 980926, ÅSv, ABn

Kal gyckelblomma är är snarlik gyckelblomma *Mimulus guttatus* men har mindre blommor. Båda arterna odlas som prydnadsväxter.

***Campanula cervicaria*, skogsklocka**

Österslöv, 3E4a 2333, 700 m V Vipedal, 1 ex på fd banvallsren, 980730, KAO

Skogsklocka är en mycket ovanlig art i Skåne. Fyndet i Österslöv är det första under den pågående inventeringen.

***Hieracium aurantiacum* x *pilosella*, rödfibbla
x gråfibbla**

Höör, 3D1b 0440, 800m S-SSO Perstorp, travbana, 980709, TTy

Hybriden mellan rödfibbla och gråfibbla har inte tidigare noterats från Skåne.

***Hieracium* sect. *Foliosa*, norrlandsfibblor**

Tryde, 2D1g 4427, 450m NNV Tomelilla station, bangård

Brösarp, 2D5i 3520, 400m SSO Brösarpgården, hedartad lövblandskog, 980826, TTy

Några fibblor ur denna grupp har inte tidigare samlats från Skåne. Liksom styvfibblor *H. sect. Tridentata* och flockfibbla *H. umbellatum* har norrlandsfibblorna stjälkar med många blad. Hos norrlandsfibblorna är bladen stjälk-omfattande till skillnad från de andra som har avsmalnande bladbaser.

***Hieracium flagellare*, gisselfibbla**

Lund, 2C5h 2819, korsningen Nicolavius väg - Tornavägen, gräsmattslänt mot väg, 980516, URP

Gisselfibbla är en gräsfröinkomling från Centraleuropa som har ytterst få fynd i Sverige.

***Tragopogon porrifolius*, äkta haverrot**

Brunnby, 3B8j 3804, 400m SSO Mölle fd station, ruderatmark, MLh

Äkta haverrot odlades förr för sin ätliga pålrots skull. Den är lik ängshaverrot *T. pratensis* men har purpurröda-lila blommor och korgskaff som upptill är starkt vidgade och ihåliga. Som förvildad är fyndet i Mölle det första under vår inventering.

***Glyceria grandis*, kvarngröe**

Kropp, 3C4c 0407, Filborna soptipp, invid vattensamling, 980926, ÅSv, ABn

Kvarngröe är sedan 1995 känd från Magle våtmark vid Hässleholm där den blev funnen

som ny för Skåne. Arten är inkommen med nordamerikanskt gräsfrö.

***Lamarckia aurea*, guldäxing**

Höör, 3D0b 3732, 500m SV Knäbäck, schaktad mark, 980808, TTy

Guldäxing är ett sällan odlat prydnadsgräs som endast en gång tidigare noterats som tillfälligt utkommen (Kristianstad 1935).

Tragopogon porrifolius, äkta haverrot

Fin tofsäxing *Koeleria macrantha* åter i Sverige

Kjell-Arne Olsson

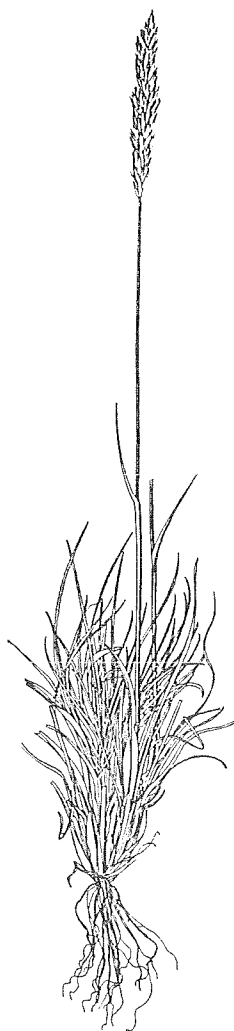
Ofta kan man trötta ut sig i gagnlösa försök att hitta fyndet med stort F, men någon gång kan man bara sätta sig ner och lugnt låta det komma till en. Så var det en varm och solig junidag 1997. Högskolan i Kristianstad hade floristikkurs och jag var där för att hjälpa studenterna att förkovra sig i gräs och halvgräs. Efter inledande introduktion och exercis i övningssalen kring växternas allmänna uppbyggnad begav vi oss ut på Näsby fält. Målet för exkursionen var en närbelägen torräng som jag besökt många gånger tidigare och där jag visste att det fanns mycket att titta på. Alla lostor, grönen och svinglar på vägen dit hade gjort oss så pass utmattade att vi började med att fika innan vi tog oss an ängens alla ädla växter. För att inte drabbas av några obehagliga överraskningar inför alla väntande "Vad är detta?", satt jag med kaffekoppen i handen och lät blicken svepa över ängen. Och visst, här fanns alla de gamla välbekanta gräsen: darrgräs, älväxing, ängshavre, raklosta....Men plötsligt zoomade ögonen in ett tanigt strå några decimeter framför ansiktet. Det hettade till av begynnande oro: här fanns något jag inte genast kunde placera. Några sekunder senare stod det klart för mig att gräset jag hade framför mig, hade jag överhuvud taget aldrig sett förut. Karaktärer och namn på släkten snurrade runt i huvudet som hjulen i en enarmad bandit. Till sist rasslade det till och tankarna stannade upp: *Koeleria*, men definitivt inte tofsäxing som jag är van vid från åtskilliga lokaler i trakten. Det här gräset hade rent gröna blad, inget av tofsäxingens blågröna skepnad.

Senare vidtog studier i floror och återbesök på lokalen tillsammans med inkallade botanistvänner. Efter många om och men kunde vi konstatera att det var fin tofsäxing *K. macrantha* jag funnit (syn. *K. gracilis* och *K. cristata*). Fin tofsäxing är ursprunglig i stora delar av Europa, Asien och Nordamerika. I Europa är den sydligt Mellan-europeisk och når norrut till England, sydöstra Holland och mellersta Tyskland. I Norden är den påträffats på ett fåtal lokaler i Danmark, Sverige och sydöstra Finland; oftast förefaller förekomsterna ha varit av tillfällig natur. På dessa äldre lokaler är det endast vid Sønderøen på östra Själland som den förmått naturalisera sig. Här har den vuxit sedan den blev insädd på en utdikad del av sjön 1871. I Sverige är fin tofsäxing känd från Skåne till Värmland och Södermanland. Dessutom finns ett äldre fynd från Västerbotten. Efter 1930 har den endast setts 1934 vid Adelsnäs i Östergötland, 1937 i Visby på Gotland, 1941 vid Billdal i Göteborg, 1968 vid Björnö i Småland samt i Lunds Botaniska Trädgård fram till 1980. På ingen av dessa lokaler har gräset kunnat återfinnas under 1990-talet. I Botan fann Hylander fin tofsäxing i en gräsmatta redan på 1940-talet och härifrån försvann den troligen till följd av anläggningsarbeten i trädgården. I Skåne har arten även samlats i Allerum 1909, i Kristianstad 1911 (dock inte från den nu aktuella lokalen) och förr i Oppmanna.

Fin tofsäxing är ett 2,5-6 dm högt, tuvat, rent grönt gräs. Bladen är 1-2 mm breda, hårbräddade och platta. Skärmfjällen är spetsiga och småaxen sitter i en smal, vid blomningen bredare, nästan axlik vippa. Den liknar grön tofsäxing *K. pyramidata* men

är spädare och har ljusa, mer skimrande småax, tunnare och slätare ytterblomfjäll och gula ståndarknappar. Grön tofsäxing, som även den är en ovanlig inkomling i Sverige, är betydligt grövre, har större småax och vanligen lila ståndarknappar. Från vår vilda tofsäxing *K. glauca* är den lättare att skilja. Tofsäxing har trubbiga skärmfjäll och blågröna blad som saknar kanthår. Fin tofsäxing tillhör ett svåravgränsat och mångformigt komplex som genom tiderna delats upp i ett omväxlande antal taxa.

I sitt ursprungsområde växer fin tofsäxing på kalkbackar och i kalkrika torrängar där den ingår i ett växtsambälle som brukar benämnas *Bromus erectus*-sambälle efter den tongivande arten raklosta. De äldre lokalerna för fin tofsäxing i Sverige utgjordes av ängs- eller lundartade parker och botaniska trädgårdar dit den kommit med importerat gräsfrö, främst från Frankrike. Den nyupptäckta lokalen ger ett mera ursprungligt intryck. Här växer fin tofsäxing fullt naturaliserad på en mycket kalkrik, något kulturpåverkad torräng (fd övningsbana för motorcyklar) tillsammans med bl a backsmultron *Fragaria viridis*, luddfingerört *Potentilla heptaphylla*, ängshavre *Helictotrichon pratense*, älväxing *Sesleria caerulea* och luddstarr *Carex tomentosa*. Att fin tofsäxing även här på något sätt kommit in med gräsfrö visar lokalens rika förekomsten av raklosta på. Även raklosta är i Sverige en gräsfröinkomling som, förutom på banvallar, vägkanter och liknande biotoper, här och där förmått naturalisera sig på kalkrika torrängar och betesmarker. Även om raklostan har några äldre fynd i Skåne började den framför allt att samlas efter 1870. Gräset ingick i en fröblandning (tillsammans med bl a knylhavre, ängshavre och gullhavre) som ansågs vara särskilt lämplig att så in på torra, sandiga marker som annars bara producerade "hårda örter utan fodervärde". Kanske är lokalen vid Kristianstad just en sådan gammal övergiven "vallodling" vilket skulle peka på att fin tofsäxing kan ha vuxit här i mer än 100 år.

Fin tofsäxing

Upptäcktsåret kunde omkring 40 fertila strån av fin tofsäxing räknas in inom ett ca 10 x 5 m stort område. 1998 gick endast 9 strån i blom. Torrängen ingick tidigare i P6 militära övningsfält, men efter regementets nedläggning 1994 ägs området av Kristianstads Kommun. I den kommunala detaljplanen är lokalen planerad att bli skyddad och få en skötsel som är anpassad för fin tofsäxing och andra ovanliga växter på platsen.

Litteratur:

- Aronsson, M. (red.) 1999: *Rödlistade kärlväxter i Sverige - Artfakta*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
 Pedersen, A. 1974: Gramineernes udbredelse i Danmark. Spontane og naturaliserede arter. *Bot. Tidsskr.* 68: s. 249.

Saltgräs *Puccinellia* i Skåne

Åke Widgren

Saltgräsen, *Puccinellia*, är i Sverige representerade av tre bofasta arter, saltgräs *P. capillaris*, grått saltgräs *P. distans* och revigt saltgräs *P. maritima*. Samtliga förekommer i Skåne.

Ytterligare 6 arter har påträffats tillfälligt i landet. En av dem, *P. fasciculata*, har hittats i Skåne några gånger, bl a vid Lackalänga under 1930-talet (Weimarck 1963).

Saltgräsen betraktas ofta som svårbestämda. Det är framförallt de något diffusa skillnaderna mellan saltgräs och grått saltgräs som vållar problem. Dessa båda räknas i vissa utländska florer, t ex i Stace (1991), som underarter av *P. distans*. I Sverige har de dock artstatus. Hybrider mellan de tre arterna förekommer men är troligen sällsynta.

Revigt saltgräs *P. maritima*

Det reviga saltgräset skiljer sig från de andra arterna genom främst de vegetativa rotsläende skott som börjar utvecklas efter blomningen och som kan växa sig långa under sensommaren och hösten. Genom denna skotttillväxt bildar arten täta och ibland mycket utbredda mattor. I många florer brukar det reviga saltgräset beskrivas som mer högvuxet än sina släktingar, med en strållängd på 20-60 cm. Detta stämmer dock inte överallt. Vid Östersjökusten är strållängden nästan alltid omkring 10-15 cm. På hårt betade lokaler kan man hitta strån som är endast 5-6 cm höga. Bladen är smalt rännformiga och ganska styva. Strån och slidor är rödaktiga under blomningen men även dessa bleknar snart. Vippgrenarna är korta och utspärrade men efter blomningen dras vippan, i normala fall, samman. Ståndarknapparna är långa, omkring 2 mm. Ytterragnarna är 3-4,5 mm långa, d v s ganska stora.

Fig. 1. *Puccinellia maritima*, utlöpare. Från Johansson 1910.

Det reviga saltgräset är, åtminstone vid Östersjökusten, starkt hävdberoende. Det växer främst i havsstrandängarnas yttersta kant mot vattnet. Ibland hittar man det i skonor längre in i strandängarna. På ohävdade stränder kan arten någon gång ses i kanten av flata stenhällar där konkurrensen från annan vegetation är mindre. Blomningstiden är kort och koncentrerad till månadsskiftet juni-juli. Redan i mitten av juli kan det vara svårt att hitta vippor med ståndarknappar.

Den svenska utbredningen omfattar väst-, syd- och östkusten till i höjd med Mönsterås samt Öland och Gotland. I Skåne har arten under pågående florainventering hittills rapporterats från 37 inventeringsrutor varav 36 vid västkusten (främst i NV) och 1 vid östkusten (Landön). Den är med all sannolikhet förbisedd i många rutor. Troligen är det reviga saltgräset ganska vanligt där det finns havsstrandängar, d v s längs stora delar av Skånes västkust samt från Åhus till gränsen mot Blekinge. I Weimarck (1985) redovisas även fynd söder om Simrishamn och väster om Trelleborg.

Grått saltgräs *P. distans*

Det gråa saltgräset är oftast ganska storvuxet (15-60 cm) och växer i tuvor. Stråbladen är platta och breda, något som är en bra artkaraktär. Vippan är vanligen brett pyramidformad. Efter blomningen blir vippgrenarna, framförallt de nedre, styvt nedåtriktade. Färgen är grågrön, något som vid rika förekomster kan uppfattas på långt håll. Ytteragnarna är omkring 2 mm långa och rundtrubbiga, med bred hinnkant upptill. Om man tittar på en vippa av grått saltgräs i bra belysning brukar det blänka om ytteragnarnas hinnkanter. Nedre skärmfjället är hinnartat med trubbig spets. Ibland hittar man småvuxna och till det yttre otypiska exemplar, som är lätt att förväxla med saltgräs, men ytteragnarnas storlek och utseende brukar alltid avgöra artbestämningen.

Arten är inte, som det reviga saltgräset, bunden till betade strandängar. Grått saltgräs växer i allehanda kväverika miljöer, t ex i leriga och kotrampade fläckar på havsstrandängar, vid driftvallar och i hällkar. En stor andel av artens lokaler finns dock i inlandet, främst vid gödselstäder, på gårdsplaner och på stovägkanter. Enstaka fynd har också gjorts på soptippar. Blomningstiden är utsträckt och kan pågå från högsommaren till långt in på hösten, eftersom nybildning av strån sker under hela vegetationssäsongen.

Grått saltgräs förekommer enligt Mossberg m fl (1992) längs hela landets kust men är på vissa sträckor ovanligt eller saknas helt. I inlandet är arten på stark spridning som vägkantsväxt. I Skåne har den under pågående florainventering hittills rapporterats från 37 inventeringsrutor av vilka 16 utgör inlandsförekomster. De flesta fynden har gjorts vid Öresund. Endast ett fynd har rapporterats från östkusten (nära Valje). I Weimarck (1985) redovisas även lokaler kring Simrishamn och Åhus samt vid Skånes sydkust. Rimligtvis bör arten kunna hittas på ytterligare många inventeringsrutor, inte minst längs större vägar.

Saltgräs *P. capillaris*

Saltgräs växer liksom grått saltgräs i tuvor. Arten är vanligen småvuxen, framförallt på strandhällar. Bladen är smalt rännformiga-borstlika, d v s mer lika revigt än grått saltgräs. Hos storvuxna och välgödslade exemplar kan stråbladen vara breda, men inte riktigt så platta som hos grått saltgräs. Färgen på blad och vippor är mer blågrön och vipporna glesare än hos grått saltgräs. Bladslidorna har någon gång också en svagt röd anstrykning. Vippgrenarna är efter blomningen utspärrade och ibland även nedåtriktade som hos grått saltgräs. Ytteragnarna är något spetsiga och saknar hinnkant. De är vanligen något större än hos grått saltgräs. Nedre skärmfjället är inte hinnartat.

Arten växer framförallt på strandklippor, på driftvallar samt i kala jord- eller lerfläckar på stranden. Blomningstiden är liksom hos grått saltgräs mycket lång.

Saltgräs är den vanligaste av de tre arterna och förekommer enligt Mossberg m fl (1992) längs hela landets kust. I Skåne har arten under pågående florainventering hittills rapporterats från 43 inventeringsrutor. Av dessa ligger 33 vid västkusten och 10 vid östkusten. Från sydkusten saknas uppgifter. Utbredningen i Weimarck (1985) visar samma mönster. Med största sannolikhet är även saltgräs en förbisedd art som bör kunna hittas i ytterligare många rutor.

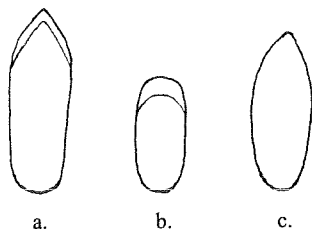

Fig. 2. Ytteragnar sedda uppiifrån (7x). a. *P. maritima* b. *P. distans* c. *P. capillaris*. (Teckn. förf.)

Hybrider

Hybrider är kända mellan alla de tre saltgräsarterna. Det finns en hel del insamlade påstådda hybrider från äldre tider i landets botaniska museer. Däremot har inga sådana rapporterats under senare års landskapsflorainventeringar i Halland, Småland eller Blekinge. Visserligen hittar man någon gång mellanformer mellan saltgräs och grått saltgräs men för att säkert våga klassa sådan som hybrider behöver man blommande exemplar med smala sterila ståndarknappar. Jag har själv hittat revigt saltgräs med smala ståndarknappar i Blekinge, men de exemplaren har å andra sidan inte haft några intermediära karaktärer och är därför sannolikt inte hybrider. Enligt Stace (1991) är hybrider sällsynta på de brittiska öarna.

Tips

Om man vill leta särskilt efter revigt saltgräs är sensommaren och hösten en lämplig period. Arten är åtminstone på hårt betade stränder en oansenlig växt. Genom att leta efter utlöpare (revor) på hösten så har man en god chans att hitta den även på sådana lokaler. Enda förväxlingsarten är krypven som bildar liknande utlöpare. Krypven har dock, på utlöparna, platta breda och mjuka (vekare) blad med tydliga nerver och dessutom längre snärp än vad revigt saltgräs har. Det bör därför inte vara några problem att skilja dem åt. Leta i första hand i strandängarnas yttersta kant mot vattnet, men undvik högvatten. Då står det reviga saltgräset oftast under vatten.

Tabell. Sammanställning över viktiga artkaraktärer.

	Revigt saltgräs	Grått saltgräs	Saltgräs
Växtsätt	mattbildande	tuvad	tuvad
Stråhöjd	(5-)10-25(-60) cm	(5-)15-60 cm	5-30(-55) cm
Vippgrenar	korta, sammandragna efter blomningen	nedåtriktade efter blomningen	utspärrade-nedåtriktade efter blomningen
Stråblad	1-2 mm, rännformigt	2-5 mm, platt	1-2(-4) mm, vanl. rännformigt
Snärp	ca 1mm, trubbigt	ca 1 mm, trubbigt	1-2 mm, ngt spetsigt
Färg	blågrön, rödlila bladslidor	grågrön	blågrön
Ytteragnar	3-4,5 mm, spetsiga med smal hinnkant	ca 2 mm, rundtrubbiga med bred hinnkant	2-3,5 mm, ngt spetsiga utan hinnkant
Nedre skärmfjäll	1-2 mm, ngt spetsigt, med hinnkant	1 mm, hinnartat, trubbig spets	1-2 mm, vanl. ej hinnartat, något spetsigt
Ståndarknappar	1,5-2 mm	0,7-1 mm	0,5-0,8 mm

Referenser

- Hultén, E. 1971: *Atlas över växternas utbredning i Norden*. 2:a omarbetade upplagan.
 Mossberg, B. m fl. 1992: *Den Nordiska floran*. 1:a upplagan.
 Stace, C. 1991: *New flora of the British Isles*.
 Weimarck, H. 1963: *Skånes Flora*.
 Weimarck, H. & G. 1985: *Atlas över Skånes flora*.

Om rosor vid Skivarp

Kjell-Arne Olsson

Alltsedan den nya skåneinventeringen startade har Thorsten Elfström vid Botaniska Institutionen i Göteborg hjälpt oss att bestämma insamlade rosor. Under de år som gått har han vaskat fram många guldkorn ur våra taggiga högar av kollekt och en del har han även skickat vidare till den tyske roseexperten dr Heinz Henker i Neukloster för bekräftelse. Svaret på "1997-års låda" med rosor dröjde men fick sin förklaring genom ett mail från Thorsten i september 1998:

"Bland rosenmaterialet fanns en mystisk kollekt bestående av två smågrenar på ett ark. Den ena liknade *R. micrantha* och den andra *R. inodora*, d v s stora sensationer för Skåne (och Sverige). Materialet var emellertid alltför fragmentariskt för en säker bestämning, dessutom var de två grenarna så olika att de knappast kom från samma buske. Vidare, skulle två så sällsynta arter stå bredvid varandra i en betad kohage vid Skivarp??? Mysteriet blev för spännande för Jens Comeliuson och mig, så vi beslöt besöka platsen i början av augusti. Vad fann vi då? Jo, flera buskar med *R. agrestis*, *rubiginosa*, kala och håriga *canina* och *dumalis* samt (vad vi bedömde vara) mellanformer mellan *agrestis* och *rubiginosa*. De senare såg ut som *R. inodora* och *elliptica*! Detta ger en fingervisning om dessa arters fylogeni. .... Även detta material har jag sänt till Henker för bedömning och utlåtande...."

Orsaken till göteborgarnas utflykt till Skåne var en insamling som Ulf Ryde gjort redan 1986. Anledningen till att han besökte lokalen var att detta var den då enda sentida rapporten (I. Persson, 1967) om flikros *R. obtusifolia* i skåneflora-arkivet. Någon flikros fann Ulf inte men han passade på att samlade några kvistar av vad han trodde var äppelros *R. rubiginosa*. Något belägg av flikros från Skivarp finns inte på Botaniska muséet i Lund endast en notering i skånefloras kortregister. Förutom uppgiften om flikros visar följande notis hos Malmgren (1986) att även andra botanister samlat märkliga rosor i området: "*Rosa elliptica* x *rubiginosa*. - En kollekt, samlad av Örjan Nilsson i Sk: Skivarp, kan höra hit(!): Blom- och fruktdelar som hos *R. rubiginosa* men foderbladen till stor del länge kvarsittande; småblad tydligt kilformigt smalnande."

Till sist hade det alltså kommit, bevisat att åkerros *R. agrestis* verkligen är en spontan och vild växt i Skåne. Som framgått av tidigare nummer av Medlemsbladet har åkerrosen blivit funnen två gånger tidigare i Skåne: 1991 i ett gammalt kalkbrott i Österslöv norr om Kristianstad och 1995 på en utfyllnad i Malmö hamn. Båda lokalerna är av subspontan karaktär och hur rosen kommit till dessa lokaler är okänt. Har de sitt ursprung i någon form av odling t ex som ympstammar eller kan de ha kommit till lokalerna från vilda populationer genom dumpning av borttagna stengårdsgårdar el dy? Många timmars resultatflöst sökande efter åkerros i betesmarker och åkerrenar i trakten av Österslöv (några nya lokaler för flikros *R. obtusifolia* dock till tröst!) fick nu sin upplösning. Inte i Österslöv men väl på en kustnära betesmark nära Skivarp såns mynning på den skånska sydkusten. Någon dag efter beskedet åkte jag dit. Att hitta rosor var verkligen inte svårt, i mängd fanns buskar och snår i och kring betesmarken. Däremot blev mina bestämningsförsök alltmer missmodiga ju längre jag strövade omkring. Det fanns alldeles för många buskar! Stenros/nyponros gick väl att skilja ur men alla buskar med glandelförsedda, äppeldoftande blad? Visst, en del kunde väl inte vara annat än vanlig äppelros och några tyckte jag mig känna igen som åkerros. Men allt annat, dessa "mellanformer" som Thorsten antytt, vad var det?

Tiden gick, men så kom äntligen svaret från dr Henker. Han kunde bekräfta Elfströms och Corneliusons insamling av åkerros: "Ein bemerkenswerter, wichtiger Fund sehr typischer *Rosa agrestis*". Ännu intressantare var kanske att han bestämt två av kollekterna till västkustros *R. elliptica* ssp. *inodora* (syn. *R. inodora*). Västkustros växer vild i Sverige inom några små områden på västkusten: i norra Halland och angränsande delar av Västergötland samt i Bohuslän. I detta område finns västkustros på omkring 30 aktuella lokaler, de flesta med mycket få buskar, men några är mera individrika. Arten betraktas som sårbar (hotkategori 2) i Sverige. Det skånska fyndet av västkustros kan till en början te sig märkligt med tanke på artens svenska utbredning. Ser man även till den danska utbredningen blir emellertid bilden en helt annan. Även i Danmark är västkustros en sällsynt art, men den finns bl a vid Köpenhamn och Helsingör på Själland och den växer även på Bornholm. Den nya skånska lokalen ligger med andra ord mitt mellan dessa danska förekomster. I övrigt förekommer västkustros i Nordtyskland och troligen även på en nyupptäckt lokal i Norge. Dess närmare utbredning är emellertid dåligt känd genom sammanblandning med framför allt tyskros *R. elliptica* ssp. *elliptica* och åkerros. Västkustros är uppgiven av Lilja från Malmö 1870 men belägg saknas och möjligen avsågs tyskros.

R. elliptica ssp. *inodora*, västkustros

1. Bladundersida; 2. Nypon efter blomningen; 3. Moget nypon; 4. Småfrukt med stift
Teckning Preben Gross (ur Pedersen, A. och Gross, P. 1974: Danske Roser.)

Västkustros tillhör den grupp av rosor som har tätt med äppeldoftande glandler på bladundersidorna. Av de rosor som man kan träffa på i Skåne är den mest lik tyskros och åkerros. Dessa tre närbesläktade rosor skiljer sig framför allt från den traktvis vanliga äppelrosen genom att de enskilda småbladen har tillspetsad bas; hos äppelrosen är bladbaserna avrundade. De väsentliga skillnaderna mellan västkustros, tyskros och åkerros framgår av följande tabell hämtad ur Henker (1995) (tidigare även publicerad i Medlemsbladet 1993:1). Tyskros är en sällan odlad ros, hemmahörande i Centraleuropas bergstrakter, som påträffats som förvildad på några få platser i Skåne.

	Tyskros, <i>R. elliptica</i> ssp. <i>elliptica</i>	Västkustros, <i>R. elliptica</i> ssp. <i>inodora</i>	Åkerros, <i>R. agrestis</i>
Foderblad	länge kvarsittande på det mogna nyponet	oftast avfallande när nyponet mognat	avfallande före el. när nyponet mognat
Foderbladens ställning vid början av nyponets mognad	framåtriktade	av växlande riktning (vågrätt utstående till svagt framåt- eller tillbakaböjda)	tillbakaböjd
Stiftsamling ^{1/}	hattsvampstyp	hattsvampstyp	bukett-typ
Stift	många, korta filthåriga	många, korta, filthåriga till strävåriga	få, förlängda, kala el. sparsamt strävåriga
Stiftkanalens bredd ^{2/}	bredd, över 1 mm (upp till 2 mm)	varierande kring 1 mm (oftast ngt under 1 mm)	mkt smal, under 1 mm (oftast 0,5--0,8 mm)

^{1/} Hattsvampstyp - stift i en tät halvklotformig samling; bukett-typ - stift i en lucker V-formad samling.

^{2/} Stiftkanalens bredd mätes på det smalaste stället på ett kluvet nypon.

Inte minst fjorårets skånska fynd av åkerros och västkustros, sprunget ur Ulf Rydes kvistar som troligen var den sistnämnda arten, visar att *Rosa* är ett släkte som kan erbjuda överraskande och intressanta fynd. I detta sammanhang kan det vara värt att nämna att det finns ytterligare en äppeldoftande ros in på knutarna. Sydäppelros *R. micrantha* är en art som når norrut till norra Tyskland och Polen. Liksom äppelros har *R. micrantha* avrundade bladbaser men mindre och ljusare blommor, kala eller nästan kala stift och tillbakaböjda foderblad som faller av tidigt. På Botaniska Museet i Lund finns en kollekt som figurerat som möjlig *R. micrantha*. Heribert Nilsson samlade denna ros i Hörte 1901, ca 4 kilometer sydväst om betesmarken vid Skivarp. Så än är det kanske inte slut på överraskande rosfynd från denna trakt!

Litteratur

- Henker, H. 1995: *Rosa inodora* - übersehen, verwechselt, ignoriert? *Ber. d. Bot. Ver. z. Hamburg* 15: 97-100.
- Ljungstrand, E. 1995: *Rosa elliptica* ssp. *inodora*, västkustros " i Aronsson, M. (red.) 1999: *Rödlistade kärlväxter i Sverige - Artfakta*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala."
- Malmgren, U. 1967: Släktet *Rosa* i Sverige. *Svensk Bot. Tidskr.* 80: 209-227.
- Nilsson, Ö. 1967: Drawings of Scandinavian Plants 5-6 *Rosa* L. *Bot. Not.* 120: 249-254
- Pedersen, A. och Gross, P. 1974: Danske Roser. *Natur og Museum* 16. årgång nr 1. Naturhistorisk Museum, Århus

II. Några sentida skånska invandrares historia

Torbjörn Tyler

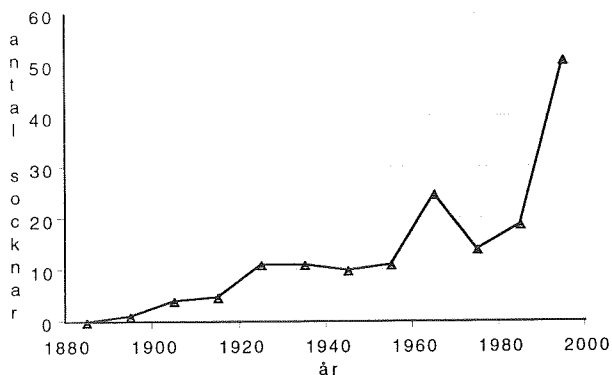
Detta är andra avsnittet av en artikelserie som började i Medlemsbladet 1998:4. För bakgrundsinformation och metodbeskrivning se föregående avsnitt.

Ekorkorn, *Hordeum jubatum*

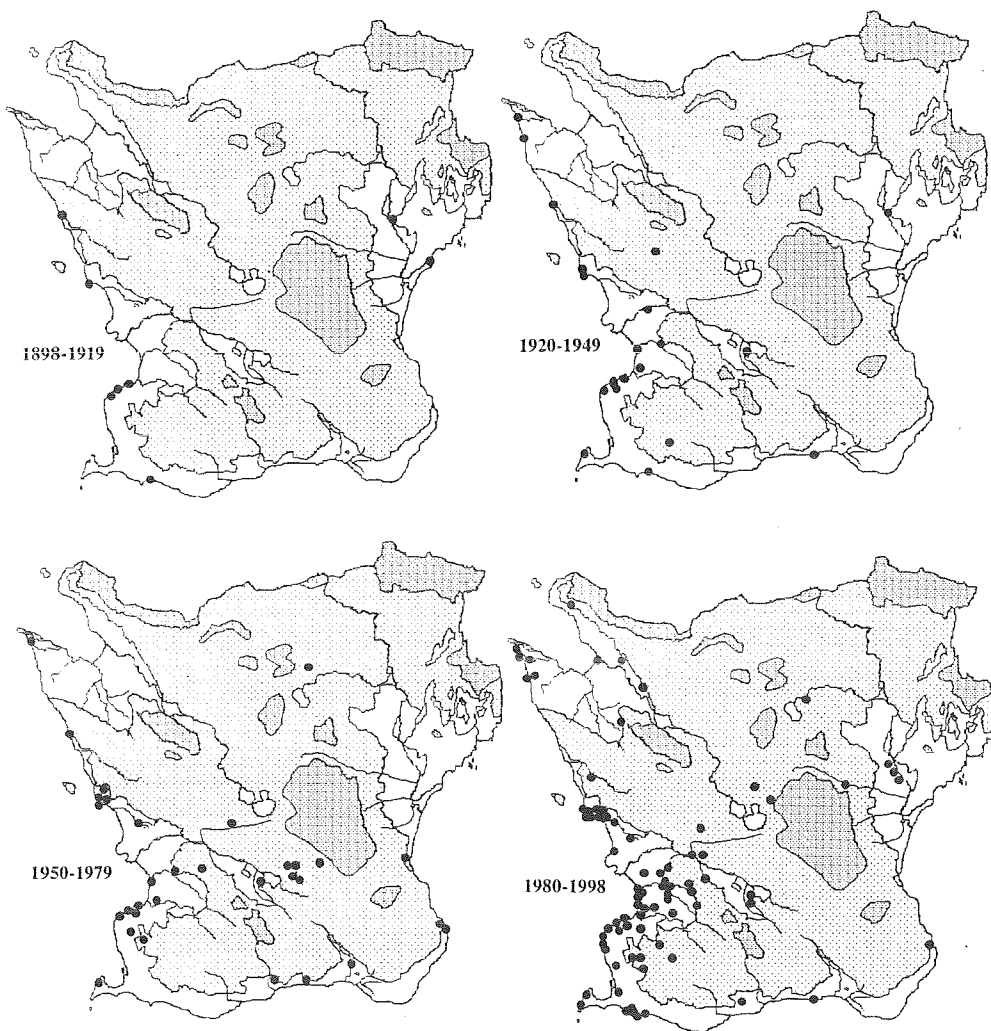
Ekorkorn är ursprunglig i Nordamerika (Hultén & Fries 1986) och kom till Sverige först på 1880-talet (Hylander 1970). I Skåne samlades ekorkorn första gången 1898 i Helsingborg och tycks omedelbart ha blivit bofast i staden. Nästa lokal blev Malmö 1903 varpå följde Kristianstad 1908 och Åhus 1909. Sannolikt kom arten in med sjötransporter till samtliga dessa orter. Även om ekorkorn snabbt blev bofast i hamnarna så hade den till för blott ett par årtionden sedan ytterst få lokaler utanför de större städerna. Under 1990-talet har ekorkorn emellertid börjat dyka upp allmänt även på landsbygden i sydvästra Skåne.

Ekorkorn är ettårig och sprids med frön försedda med spektakulärt långa borst. De spretiga axen kan lätt blåsa iväg något hundratal meter men sannolikt sker ändå merparten av spridningen idag med maskiner och jordmassor. Troligen sker spridning även med betkalk och rötslam för jordbruket.

Idag påträffas ekorkorn framför allt på ruderat- och industrimark men enstaka lokaler utgörs av landsvägsdiken, åkermark och havsstränder. Några förekomster i mer naturlig vegetation är däremot inte kända. Arten utvecklas ofta sent på året och är sannolikt beroende av god tillgång på ljus och näring.

Figur 1. Antal skånska socknar med fynd av ekorkorn under olika decennier.

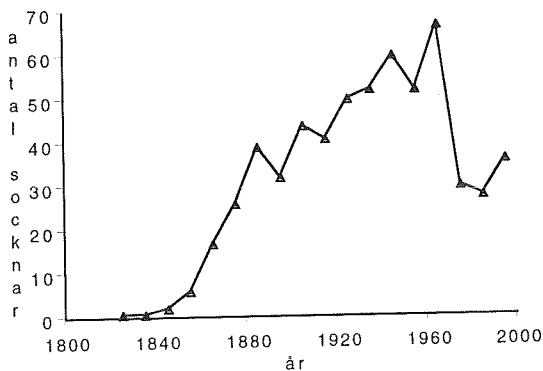
Figur 2. Fynd av ekorkorn i Skåne under olika tidsperioder.

Grådådra, *Alyssum alyssoides*

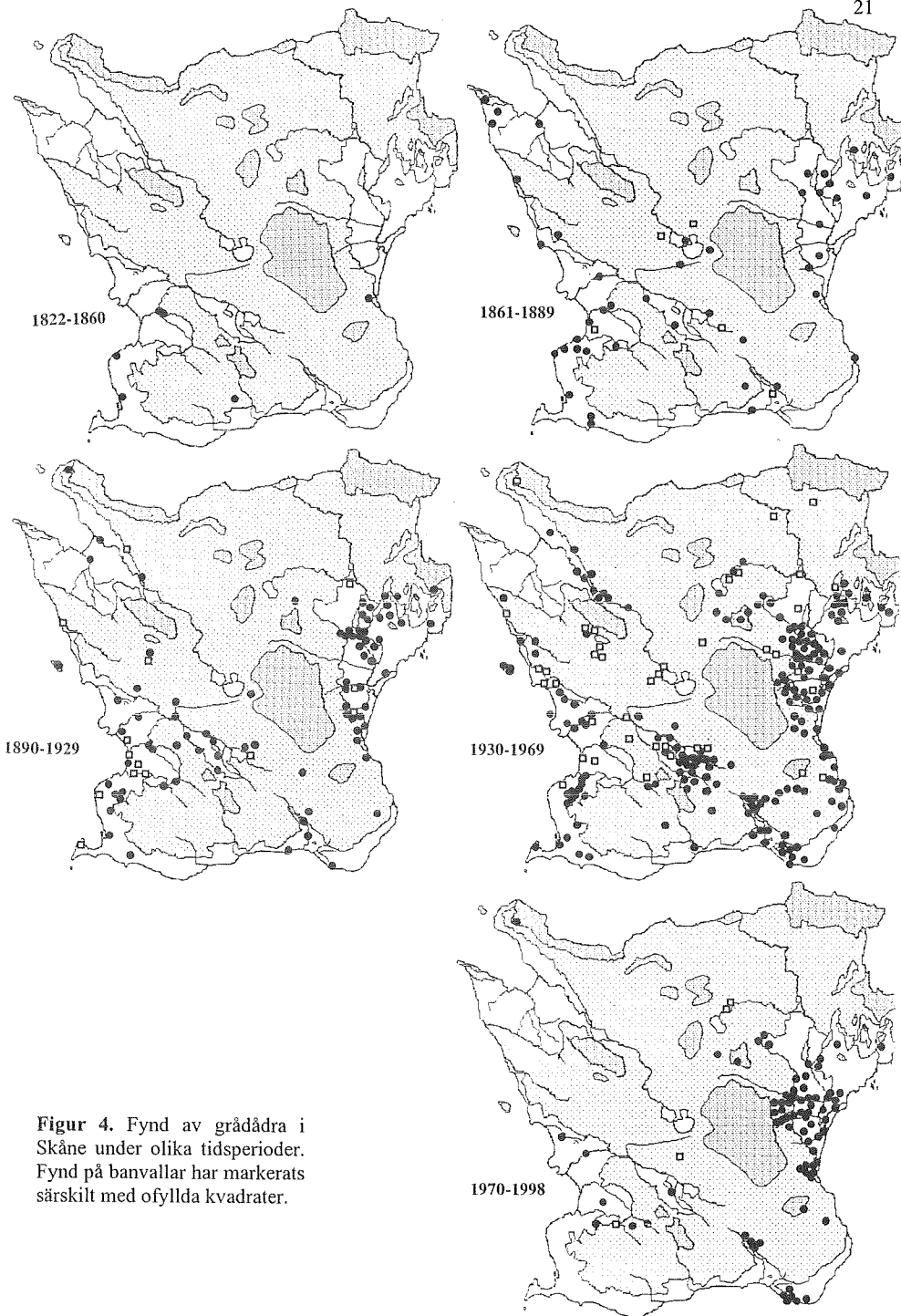
Grådådra är ursprungligen en sydosteuropaisk art som sprids över Europa med vallfröer, främst vitklöverfrö (Witte 1909). Till Sverige och Skåne kom arten först till Brösarp 1823 där den påträffades av J. E. Areschoug. På denna lokal, 'galgbacken' nära gästgivargården, samlades arten årligen under åtskilliga årtionden efter upptäckten, samtidigt som enstaka nya lokaler upptäcktes; 1847 i Skurup, 1858 i Malmö och Vellinge, 1859 i Lund och 1865 i Husie. Troligen kom den in med förorenat vitklöverfrö på alla dessa lokaler och dessa förekomster tycks ha varit helt tillfälliga. När det började byggas järnvägar hakade grådådran däremot genast på och redan 1866 samlades arten i Burlöv, Höör och Stehag längs den ännu inte färdigbyggda södra stambanan. Efter 1870 tog spridningen betydligt bättre fart. Troligen förekom arten fortfarande som förorening i vallfrö men säkert skedde även en mer naturlig spridning längs det expanderande järnvägsnätet och mellan lämpliga torrbackar i Skånes sandområden. Starkast fäste fick arten i triangeln Malmö-Öved-Landskrona samt i det östskånska sandområdet. Utbredningen ökade i en jämn och relativt hög takt fram till 1960-talet varefter grådådran har minskat drastiskt i Skåne. Delvis beror väl detta på att flertalet lämpliga banvallslokaler försvunnit men arten har även försvunnit från nästan samtliga 'naturliga' växtplatser i västra Skåne och finns nu nästan bara kvar i områden med kalkrik sandjord i östra Skåne. I 'sandstapp-regionen' mellan Kristianstad och Kivik tycks arten dock vara lika vanlig som förr. För en redogörelse över sanddådrans tidiga spridning i övriga Sverige se Witte (1909).

Grådådra är ettårig och sprids med relativt små släta frön.

I dag växer arten i Skåne på torr, solöppen, kalkrik och vanligen sandig mark; exempelvis i sandstapp, sandiga betesmarker, grustag, kalkbrott och på banvallar, men de sistnämnda förekomsterna tycks bli allt färre. Enligt Ellenberg m. fl. (1991) är arten mycket krävande på ljusstillgång och högt pH men starkt missgynnad på kväverik mark varför man troligen kan skylla tillbakagången för denna art, liksom för många andra skånska arter, på kvävenedfallet och den avsiktliga gödslingen (jmf Tyler & Olsson 1997).

Figur 3. Antal skånska socknar med fynd av grådådra under olika decennier.

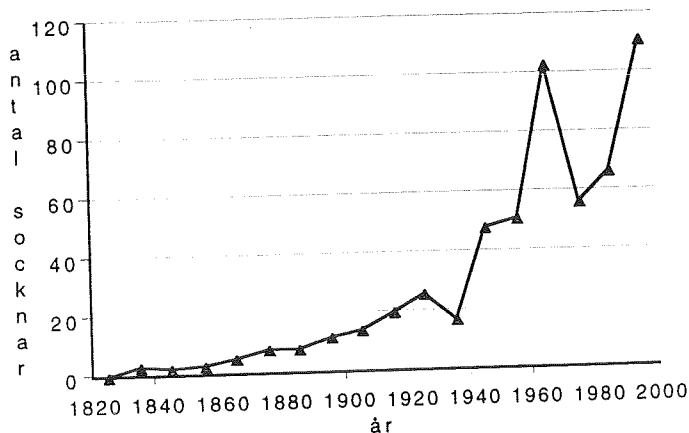
Figur 4. Fynd av gråådrar i Skåne under olika tidsperioder. Fynd på banvallar har markerats särskilt med ofyllda kvadrater.

Taklosta, *Anisantha tectorum*

Taklostan är sannolikt ursprunglig i östra Medelhavsområdet men finns idag spridd över nästan hela norra halvklotet (Hultén & Fries 1986). Första uppgift från Skåne är från 1834 då taklosta samlades i Helsingborg av N. C. Gyllenstierna. Redan 1838 hade dock lokaler tillkommit i Kävlinge, Lackalånga, Sireköpinge och Gårdstånga. Spridningen skedde därefter i maklig takt i Skånes kusttrakter fram till ungefär 1930 då arten plötsligt vann fotfäste på banvallar och snabbt spreds längs järnvägsnätet.

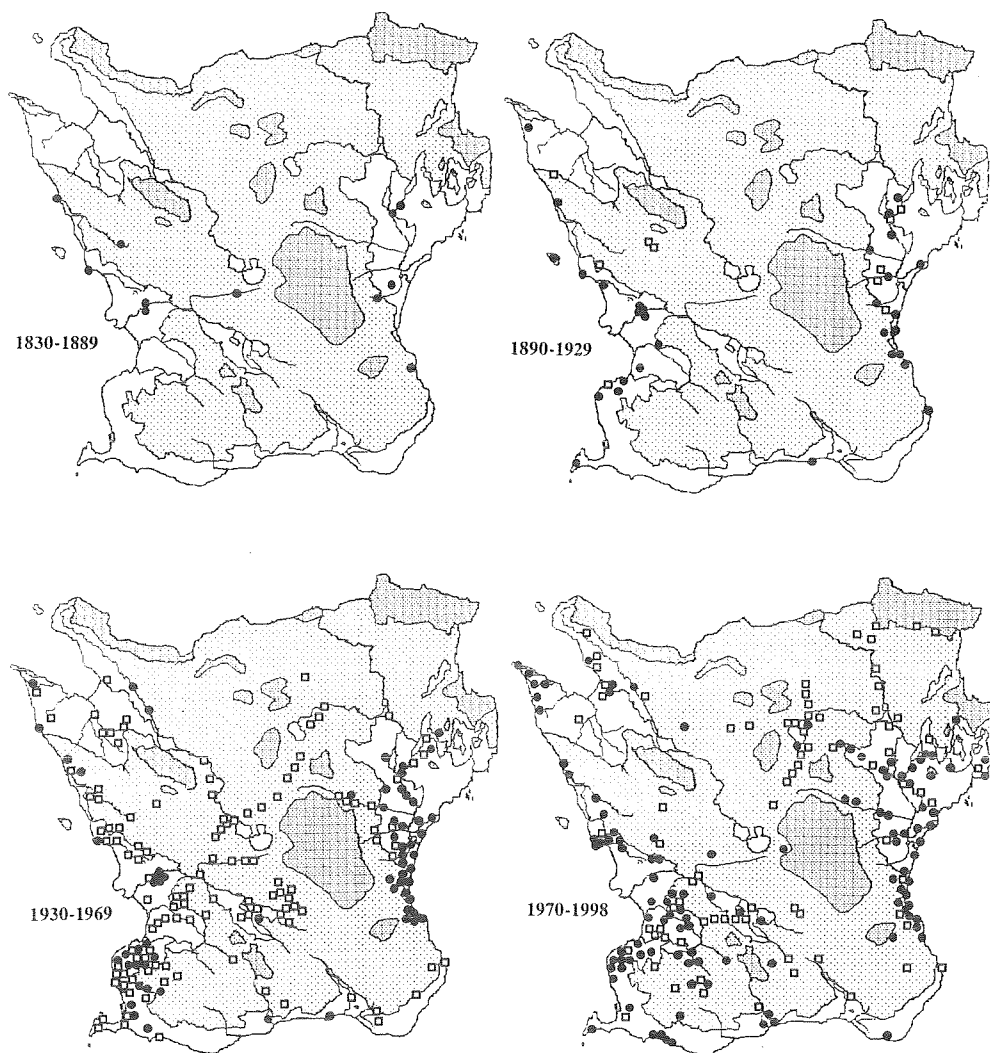
Taklostan är ettårig och sprids med frön vilkas långa borst lätt hakar fast i såväl djur som maskiner. Idag utgörs drygt en tredjedel av de skånska lokalerna av banvallar och spårrområden. Andra vanliga biotoper är ruderatmark och vägkanter men någon gång förekommer taklosta även i mer naturlig torrängs- och sandstappsvegetation.

Enligt Ellenberg m. fl. (1991) är taklosta krävande både vad gäller god ljusstillgång och högt pH så förmodligen är det endast i de kalkrikare kusttrakterna i Skåne som arten har förutsättningar att bli verkligt bofast.

Figur 5. Antal skånska socknar med fynd av taklosta under olika decennier.

Figur 6. Fynd av taklosta i Skåne under olika tidsperioder. Ofyllda kvadrater markerar fynd på banvallar.

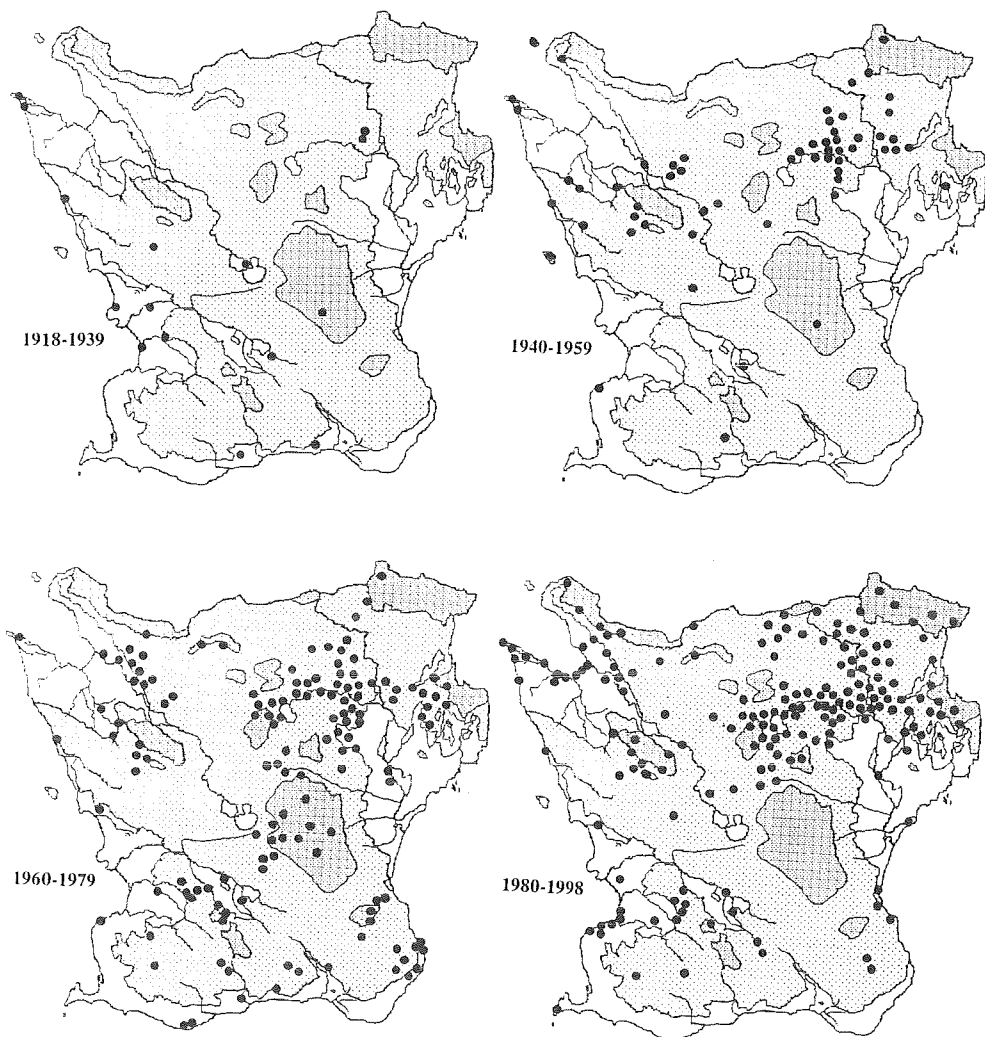
Syltåg, *Juncus tenuis*

Syltåg är en nordamerikansk art men är idag utbredd över hela norra halvklotet (Hultén & Fries 1986). I Sverige sågs syltåg först 1887 i Växjö (Hylander 1970). Första skånska fyndet gjordes 1918 då Nils Sylvén hittade syltåg i Barsebäck. Under 1920-talet sågs den även i Gryt, Lund, Lomma och Lackalänga men det var först efter 1950 som spridningen tog fart på allvar. De första fynden gjordes på bangårdar samt i ler-, torv- och jordtäkter vilket tyder på att arten ursprungligen kom in med maskiner. Alltsedan det första fyndet av syltåg i Gryt 1922 har arten haft ett tydligt spridningscentra i nordöstra Skåne vilket även syns tydligt på en aktuell utbredningskarta.

Syltågen sprids med nästan mikroskopiskt små frön och mycket av spridningen förefaller ske med skosulor och bildäck. Idag växer arten i Skåne främst på något fuktiga stigar och skogsbilvägar men även i grustag, på industritomter och annan öppen grusmark. Dessutom förekommer arten ganska ofta på trampade sötvattensstränder. Enligt Ellenberg m. fl. (1991) har syltåg måttliga krav på såväl klimat som jordmån. I Skåne förefaller arten föredra de surare urbergsområdena men detta kan ha rent spridningshistoriska orsaker.

Figur 7. Antal skånska socknar med fynd av syltåg under olika decennier.

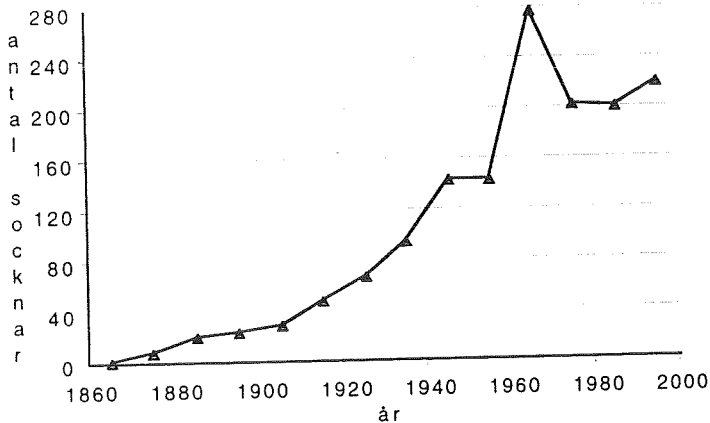
Figur 8. Fynd av syttåg i Skåne under olika tidsperioder.

Stor ängssyra, *Rumex thyrsiflorus*

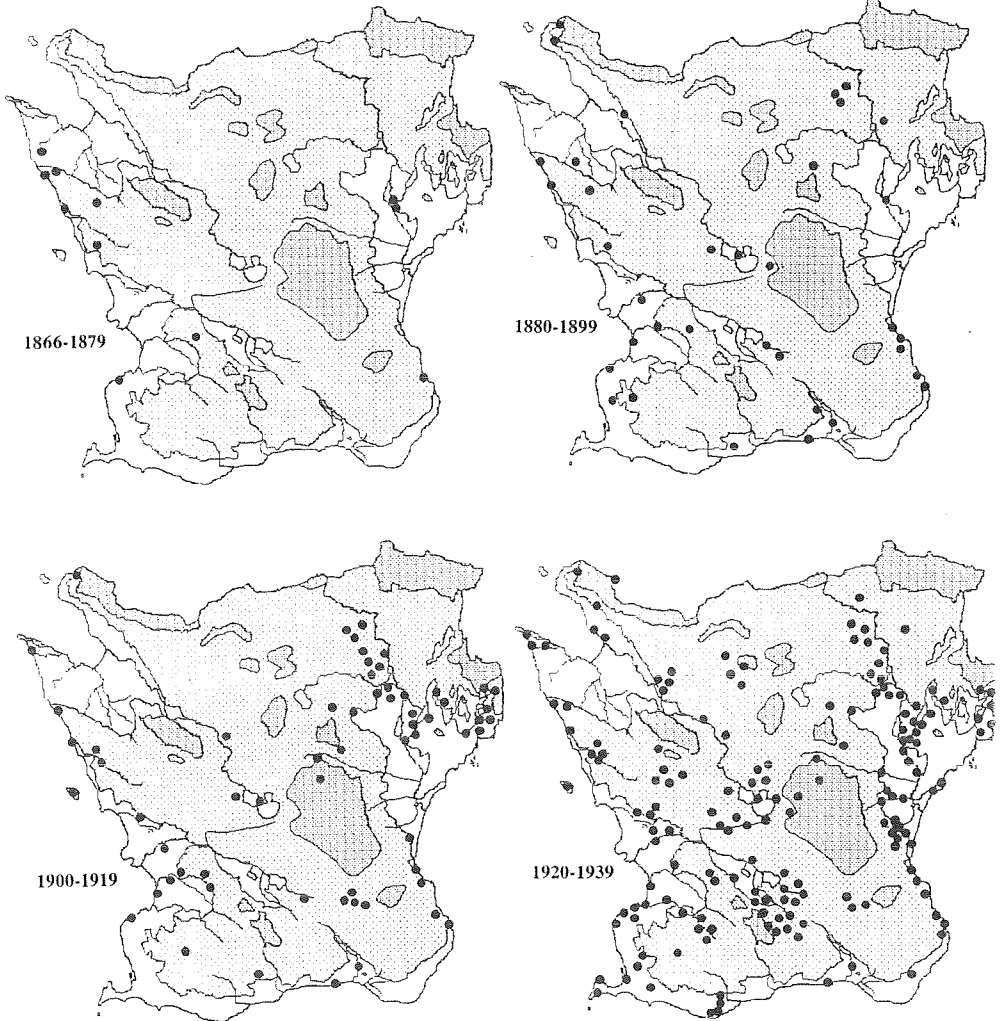
Stor ängssyra är antagligen endast ursprunglig i östligaste Europa och västra Sibirien men är idag utbredd över hela mellersta och norra Europa (Jalas m. fl. 1996). Det är inte omöjligt att arten kan vara ursprunglig även i östra Skandinavien men till Skåne kom den inte förrän 1866 då den samlades i Gladsax. Allt sedan dess har spridningen försiggått i relativt jämn takt och till synes synkront i olika delar av landskapet. Inkomstsättet liksom medlet för den fortsatta spridningen förefaller oklart.

Spridningen sker med millimeterstora frön vilka produceras i stor myckenhet. Idag förekommer stor ängssyra i Skåne framför allt på vägrenar och i kulturgräsmark men ytterst sällan i mer naturlig gräsmark. Längs de större vägarna saknas stor ängssyra nästan aldrig och arten är idag mycket allmän i hela Skåne.

Ellenberg m. fl. (1991) anger att stor ängssyra är mycket ljuskrävande och beroende av relativt högt pH men däremot föga beroende av tillgången på kväve. Att arten särskilt i norra Skåne är så hårt knuten till vägrenar kan således bero på att omgivande marker är för sura men även i kalkrikare trakter påträffas arten säkrast längs vägarna.

Figur 9. Antal skånska socknar med fynd av stor ängssyra under olika decennier.

Figur 10. Fynd av stor ängssyra i Skåne under olika tidsperioder. Efter 1940 har arten påträffats i alla socknar som har inventerats varför kartor över den aktuella utbredningen ter sig meningslös.

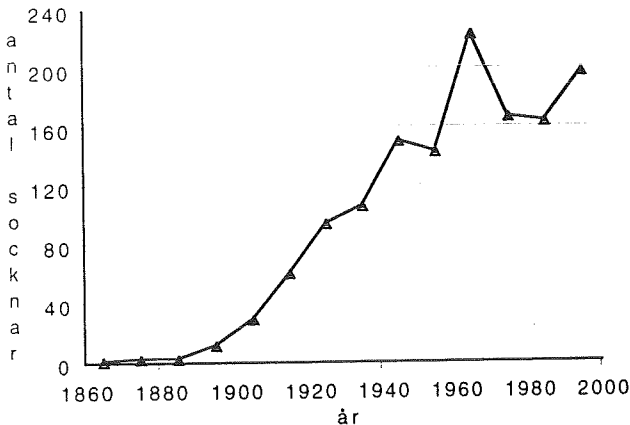
Vårkorsört, *Senecio vernalis*

Vårkorsört är ursprunglig i mindre Asien men spred sig över Europa under 1800-talets senare hälft (Hultén & Fries 1986). Till Sverige och Skåne kom vårkorsörten 1864 då den hittades i Fågelsång i S. Sandby. 1873 sågs den så även i Gudmuntorp och 1881 i Oppmanna. Alla dessa fynd, liksom många av de följande, gjordes i klövervallar och inkomstsättet torde ha varit orent klöverfrö vilket då främst importerades från Tyskland. Under första halvan av 1900-talet spred sig vårkorsörten snabbt i Skånes sandområden och idag har den påträffats i nästan alla socknar även om det endast är i sandområdena som vårkorsörten är verkligt bofast och riklig. Den "fläckighet" som finns i spridningsmönstret antyder att arten i stor utsträckning spridits lokalt och att antalet gånger som arten införts utifrån är relativt lågt.

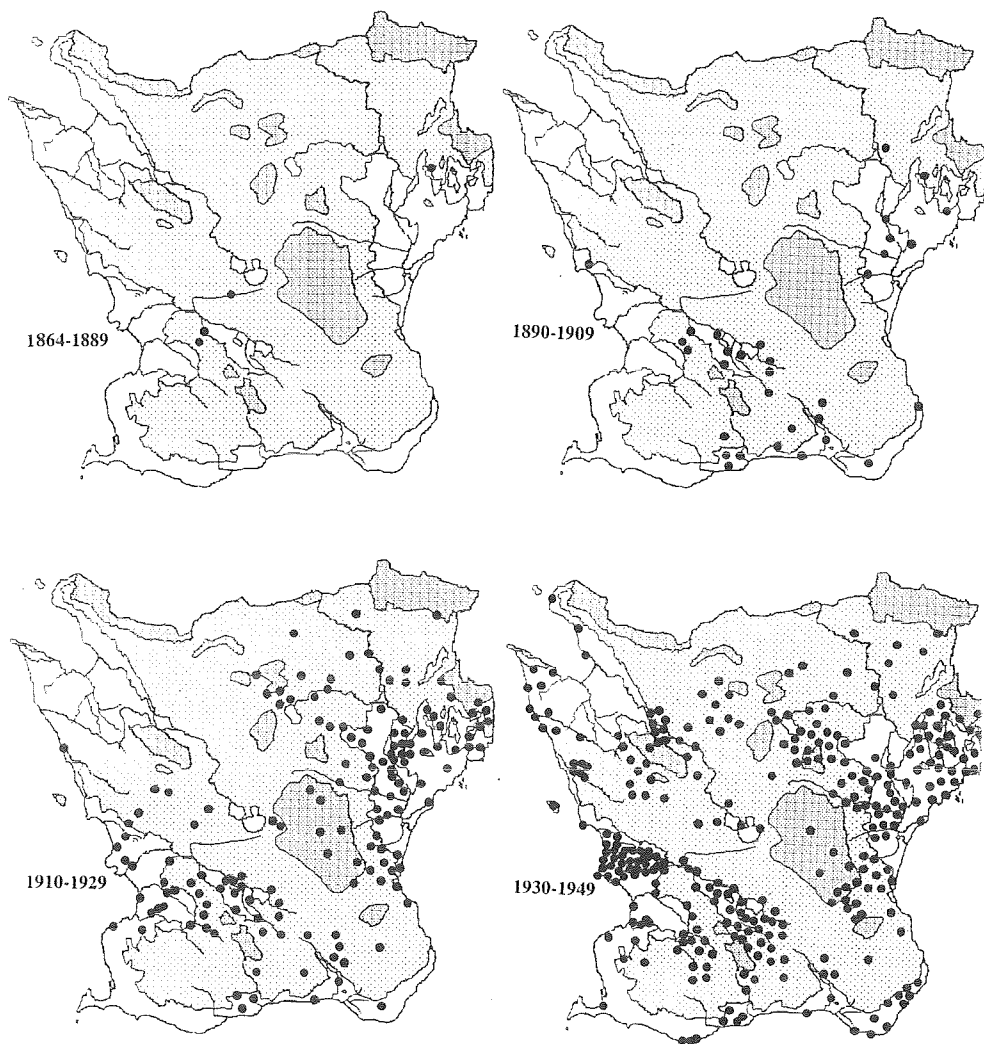
Vårkorsört är ettårig men kan blomma såväl på våren som på hösten. Spridningen sker med lätta penselförsedda och vindspridda frön.

I dagens Skåne växer vårkorsört framför allt på torra sandiga vägskärningar och banvallar men den förekommer även som åkerogräs på sandig mark och på diverse ruderat- och gårdsmark. Enstaka exemplar påträffas ej sällan på skogsbilvägar i skogsbygderna även om dessa förekomster oftast torde vara av högst tillfällig natur.

Enligt Ellenberg m. fl. (1991) är vårkorsört relativt ljuskrävande men har f. ö. måttliga krav på sin livsmiljö.

Figur 11. Antal skånska socknar med fynd av vårkorsört under olika decennier.

Figur 12. Fynd av vårkorsört i Skåne under olika tidsperioder. Efter 1950 har arten påträffats i nästan alla socknar som inventerats varför en aktuell utbredningskarta ter sig meningslös.

Citerad litteratur

- Birger, S. 1909: Om förekomsten i Sverige af *Elodea canadensis* L. C. Rich. och *Matricaria discoidea* DC. *Arkiv för Botanik* 9:7
- Ellenberg H., Weber, H. E., Düll, R., Wirth, V. Werner, W. & Paulissen, D. 1991: Zeigwerte von Pflanzen in Mitteleuropa. *Scripta Geobotanica* 8. Göttingen.
- Hultén, E. & Fries, E. 1986: *Atlas of North European Vascular Plants I-III*. Königsterin.
- Hylander, N. 1970: *Prima loca plantarum vascularium sueciae. (supplement till Svensk Bot. Tidskr. 64)*.
- Jalas, J., Suominen J., Lampinen R. 1972-1996: *Atlas Florae Europea* I - XI. Helsinki.
- Tyler, T. & Olsson K.-A. 1997: Förändringar i Skånes flora under perioden 1938-1996 - statistisk analys av resultat från två inventeringar. *Svensk Bot. Tidskr.* 91: 143-85.
- Witte, H. 1909: *Alyssum calycinum* L., en i Sverige genom utländskt vallfrö spridd art. *Svensk Bot. Tidskr.* 3: 337-381.

Bidrag till Medlemsbladet

Bidrag till nästa nummer av Medlemsbladet tages tacksamt emot! Detta nummer beräknas komma ut i december 1999. Då behöver jag ditt bidrag senast den sista oktober.

Kjell-Arne

Verksamhetsberättelse för Lunds Botaniska Förening 1998

Medlemsantal

Antalet medlemmar per den 31 december uppgick till 477, vilket är något färre än föregående år. Föreningen hade vid årets slut två hedersledamöter, Hakon Hjelmqvist och Sven Snogerup, den senare utsedd vid innevarande årsmöte. Under året avled hedersledamöterna John Kraft och Karl Heinz Rechingen.

Styrelsen

Styrelsen har under året bestått av: ordförande Sven Snogerup, vice ordförande Leif Sigbo, kassör Åke Andersson, sekreterare Alf Porenus, vice sekreterare Henrik Johansson, programansvariga Marie Widén och Åke Svensson, övriga ledamöter Göran Mattiasson, Kjell-Arne Olsson och Torbjörn Tyler.

Styrelsen har under året haft åtta protokollförda sammanträden samt ett möte med ledningen för Projekt Skånes Flora dokumenterat genom minnesanteckningar.

Funktionärer

Följande personer har under året varit funktionärer: sexmästare Per Lassen, redaktör Kjell-Arne Olsson, medlemsregistrator, arkivarie och distributör Britt Snogerup.

Ledningsgrupp för Projekt Skånes Flora har under året varit: Kjell-Arne Olsson, sammankallande, Mats Gustafsson, Göran Mattiasson, Leif Sigbo, Sven Snogerup, Torbjörn Tyler och Göran Wendt.

Föreningsmöten/exkursioner

Föreningen har under året haft nio inomhusmöten med mellan 40 och 65 deltagare:

- 16 jan bevisade Torbjörn Tyler att fibblor inte är hopplösa i sitt föredrag om evolution, utbredningsmönster och bestämningstips för södra Sveriges skogs-, hag- och klippfibblor
- 13 febr gav Kjell-Arne Olsson en årsrapport över Projekt Skånes Flora
- 6 mars berättade Erik Danell och Christina Wedén om odling av kantarell resp tryffel
- 17 april redogjorde Anna-Lena Fritz för pollination genom lurendrejleri hos gotländska orkidéer
- 15 maj talade Lennart Engstrand över ämnet 'Växtnamn – ordning och trassel'
- 11 sept berättade Gunilla Eriksson om växter i konsten genom historien
- 16 okt berättade Ulf Swenson om den endemiska floran på Juan Fernandes
- 6 nov rapporterade Roland von Bothmer från en halvårs inventerings- och arbetsresa till Japan
- 12 dec årsmöte med föredrag av Lennart Engstrand över regnskogens skatter

Inventeringsexkursioner arrangerades.

- 6 juni med samling vid Bösarps kyrka
- 27 juni med samling vid Huaröds kyrka
- 26 juli med samling vid Ö. Kärrstorps kyrka
- 8 aug med samling vid Farstorps kyrka

Exkursion arrangerades

- 25 maj - 1 juni till Kefallinia, Grekland. 24 medlemmar deltog under ledning av Sven och Britt Snogerup med god assistans av Per Lassen
- 13 sept till Spillepeng i samarbete med SYSAV och Stiftelsen Spillepeng

Öppet hus

Tre öppet hus-afnär genomfördes under hösten på Botaniska Museet, där inventerare kunde få hjälp med artbestämning och diskutera fynd. En handfull inventerare mötte upp vid varje tillfälle.

Medlemsbladet

Under redaktion av Kjell-Arne Olsson har föreningens Medlemsblad utkommit med fyra häften, sammanlagt omfattande 192 sidor. Nr 1 utgjordes av Kjell-Arne Olssons årsrapport för 1997 över floraväktarverksamheten i Skåne, det tionde året sedan denna aktivitet startade. Nr 2 innehöll Torbjörn Tylers uppsats över hag-, skogs- och klippfibblor i södra Götaland. I nr 3 beskrevs bl.a. floran i Rinkaby grusgröp samt redogjordes för sex arter av femfingerört samt flytsäv och sjötätel i Skåne. Nr 4 upptog bl.a. artikel om några sentida skånska invandrade arters historia.

Förutom till medlemmarna har under året Medlemsbladet utsänts till 38 institutioner, andra botaniska föreningar och press.

Stipendier

Föreningen delade under året ut stipendier ur Jubileumsfonden samt Svante Murbecks fond till ett sammanlagt belopp av 45 000 kr. Stipendiater blev: Helena Persson, Sven-Åke Hansson, Stephanie C. Agius, Erik Westerberg. David Ståhlberg, Alf Oredsson, Ingvar Känefelt, Lars-Erik Williams, Göran Holmström samt Patrik Frödén.

Projekt Skånes Flora

Floraprojektet fullföljde sitt nionde verksamhetsår. C:a 250 personer är engagerade som inventerare. Av totalt 1983 rutor var i november 1190 bokade och fynd rapporterade från c:a 900 rutor, varav något mer än hälften kan anses vara färdiginventerade. C:a 450 000 fynd är inmatade i databasen.

Under året utarbetades en projektplan för de närmaste åren med målet att utge en flora. Denna uppdelas i två band, där band 1 skall utgöras av "Botaniska utflyktsmål i Skåne" och band 2 av en atlas med utbredningskartor. Band 1 skall utkomma år 2003 och band 2 år 2005. Redaktionskommittéer för de båda banden har utsetts.

Floraväktarverksamheten

Genom floraväktarverksamheten bevakades under året 49 akut hotade arter och 61 i kategorin sårbara. Hittills har väktarverksamheten byggts på att enskilda personer har väktat en eller flera arter. Mängden arter och lokaler i Skåne föranledde under året en omorganisation av verksamheten. I fortsättningen kommer de enskilda kommunerna att vara basen för verksamheten och uppgifterna införlivas med databasen för Projekt Skånes Flora. Kommunansvariga personer har utsetts.

Övrigt

Antalet diarieförda skrivelser uppgick under året till åtta stycken, varav fyra var inkommande stipendieberättelser.

Sven Snogerup representerade föreningen vid årets SBF- konferens.

Lund den 31 december 1998
Styrelsen

ÄLDRE MEDLEMSBLAD

Föreningens medlemmar kan gratis erhålla de tidigare utgivna medlemsblad som finns i lager. För icke medlemmar kostar de 20 kr/styck. Om man inte är medlem och vill ha kvarvarande medlemsblad, får man dem alltså kostnadsfritt genom att bli medlem i föreningen! Dock debiteras portokostnad om medlemsbladen måste skickas till dig.

MEDLEMSKAP I LBF

Det enklaste sättet att bli medlem är att kontakta distributören, tel: 046-222 89 65 eller ordf.: 0418-66 28 73. De träffas oftast också på mötena. Det går även att betala årsavgiften på 100 kronor till postgiro 8 35 22 - 3, Lunds Botaniska Förening. Glöm inte att ange både namn och adress, samt att det gäller ett nytt medlemskap. Vi får varje år några anonyma inbetalningar.

LBF är en ideell förening, med främsta syfte att sprida intresset för botanik och stödja botanisk forskning. Föreningen ordnar föredrag cirka 10 gånger om året, och dessa följs av eftersitsar till självkostnadspris. Föreningen ordnar också exkursioner, dels en- eller tvådagsturer inom Sydsverige, dels längre resor. Flertalet av de senare har gått till Medelhavsområdet. Naturskydd, främst syftande till att skydda hotade skånska växter, ingår också i programmet. Föreningen driver genom särskilda arbetsgrupper inventeringsprojekten Skånes Flora och Blekinge Flora. Även andra floraprojekt stöds, f.n. framför allt Smålands Flora.

Innehåll

Information från Projekt Skånes Flora	1
Inventeringsläger på Österlen, 4-9 juli 1999	1
Inventeringsläget 990516	2
Band I av den nya skånefloran	3
Skånes Flora, ett urval intressanta växtfynd	4
Fin tofsäxing <i>Koeleria macrantha</i> åter i Sverige	9
Saltgräs <i>Puccinellia</i> i Skåne	11
Om rosor vid Skivarp	15
II. Några sentida skånska invandrares historia	18
Verksamhetsberättelse för Lunds Botaniska Förening 1998	31